

§ 207

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Martina Houtsosen ym. valtuustoaloitteesta koskien koulujen psykiatrisia sairaanhoitajia

HEL 2024-006008 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle valtuutettu Martina Houtsosen ja 25 muun valtuutetun aloitteesta koskien koulujen psykiatrisia sairaanhoitajia seuraavan lausunnon:

"Aloitteessa esitetään, että Helsingin kaupunki ryhtyy selvittämään mahdollisuuksia psykiatristen sairaanhoitajien palkkaamiseksi helsinkiläisiin kouluihin ja oppilaitoksiin.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta toteaa, että lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen on koko kouluyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Lautakunta näkee ensisijaisena toimenpiteenä huolehtia siitä, että kouluissa toimivien psykologien määrä vastaa lakisääteistä mitoitusta ja vakanssit saadaan täytettyä. Tämän lisäksi lautakunta toteaa, että Helsingissä on täydennetty lakisääteisiä terveydenhoitajien palveluja opiskeluterveydenhuollossa. Toisella asteella on 10 mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan palvelut 16 vuotta täyttäneille opiskelijoille.

Kouluterveydenhuollon mielenterveystyö on tärkeä osa koululaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin tehtäviin kuuluu myös mielenterveyden edistäminen ja tukeminen sekä lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin kartoittaminen, ennaltaehkäisy ja hoito.

Jokaisessa peruskoulussa on opiskeluhuoltolain mukaisesti järjestetyt opiskeluhuoltopalvelut, joiden tarkoituksena on yhteisöllisen opiskeluhuollon avulla tunnistaa ilmiöitä ja tarjota moniammatillista palvelua oppilaskohtaisesti. Opiskeluhuollon ensisijainen tehtävä on lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy, varhainen tuki, tuentarpeen arviointi ja tarvittaessa hoitoon ohjaus.

Erikoissairaanhoidossa toteutettavan osastohoidon tarjonta on vähentynyt, mikä näkyy koulujen arjessa psyykkisesti vaikeasti oireilevien lasten määrän kasvuna. Lasten ja nuorten psykiatriset palvelut tarvitsevat parannuksia, mutta psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen kouluihin ei ratkaise tätä ongelmaa. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin

pystytään parhaiten vastaamaan tehostamalla moniammatillista yhteistyötä ja jatkamalla mielenterveyspalvelujen kehittämistä yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketju Helsingissä

Lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketjussa on kuvattu ikäryhmäkohtaisesti lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevat palvelut, mielenterveyden tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen palvelut sekä eri toimijoiden tehtävät, eri toimijoiden välinen yhteistyö ja konsultaatiokanavat. Palveluketjukuvaus on valmistunut vuonna 2023, ja sitä arvioidaan ja päivitetään osana normaalitoimintaa.

Lisäksi sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on käytössä lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli, johon on koottu yhteen lasten ja nuorten ja perheiden palvelut. Malli auttaa ammattilaisia huolen tunnistamisessa ja tuen järjestämisessä.

Kouluterveydenhuolto osallistuu koulun yhteisölliseen työhön, kuten terveysneuvontaan päihteiden haittavaikutuksista, terveyden edistämisen teemapäiviin ja alueelliseen yhteistyöhön poliisin kanssa. Kouluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuollon lääkäripalvelut tarjoaa lakisääteisesti palvelut koulussa ja oppilaitoksessa oleville opiskelijoille. Osana määräaikaistarkastuksia selvitetään terveystarkastuksissa lasten ja nuorten terveyttä, myös mielenterveysoireita ja päihteiden käyttöä. Erityisen tuen tarpeen vuoksi sovituilla vastaanotoilla selvitetään ja seurataan asiakkaiden terveydentilaa. Epäiltyjen mielenterveyssairauksien alkuselvitystä, kartoitusta ja hoitoonohjausta toteutetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Hoito ja diagnosointi toteutuu pääosin muissa palveluissa, lukuun ottamatta nuorten ADHD:n perustason hoitoa 7–17 vuoden ikäisillä koululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla, joiden lääkehoito toteutetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Syksyn aikana arvioidaan tarvetta perustaa keskitetty yksikkö, joka huolehtisi ADHD:n lääkehoidon toteuttamisesta koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa lakisääteisten perusterveydenhuollon hoitoon pääsyn kriteerien mukaisesti. Jos keskitetty yksikkö perustetaan, olisivat psykiatriset sairaanhoitajat luonteva osa tätä yksikköä.

Kouluterveydenhuollossa, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa sekä nuorisotyössä on lisätty näyttöön perustuvien psykososiaalisten interventioiden koulutusta ja käyttöä. Keskitetyn konsultaatiopalvelun tuella jokaiseen kouluun on järjestetty psykologipalvelut. Lapsiperheiden palveluissa on otettu käyttöön HYVÄ (Hyvinvointia yhdessä) -malli, joka parantaa yhteistä käsitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tekijöistä.

Opiskeluterveydenhuollon toisella asteella on ollut vuodesta 2013 lähtien mielenterveys- ja päihdetyöhön erikoistuneita sairaanhoitajia, jotka tarjoavat matalan kynnyksen palveluja mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Vakansseja on tällä hetkellä kymmenen. Suurin osa opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajista ja sairaanhoitajista on koulutettu erilaisten lyhytinterventioiden tai terapiamenetelmien käyttöön.

Helsingissä on neljä matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupistettä (Mieppi) ja oma lyhytterapiayksikkö. Nämä palvelevat 13 vuotta täyttäneitä nuoria ja aikuisia. Lyhytpsykoterapiaa järjestetään palvelusetelillä. Nuorisosaama on tarkoitettu 13–23-vuotiaille nuorille, joiden mielenterveyden ongelma ei helpotu tai väisty perustason menetelmien avulla ja joiden ongelma ei ole niin vaikea-asteinen, että nuori täyttäisi HUS nuorisopsykiatrian pääsykriteerit.

Lastensuojelutarpeen arvioinnissa sekä lastensuojelun asiakkuuksissa olevien lasten ja nuorten hoidon tarpeen arviointia ja pääsyä mielenterveyspalveluihin tehostetaan uudistamalla yhteistyökäytäntöjä lastensuojelun ja terveydenhuollon välillä. Erityisesti vakavasti ja toistuvasti rikollisella käyttäytymisellä ja/tai päihteiden käytöllä oireileville nuorille suunnattua psykiatrista osaamista vahvistetaan.

Monialaista palvelujen koordinoitua parannetaan siten, että palvelujen koordinoitua tarvitseville lapsille nimetään sosiaalihuoltolain mukaisen omatyöntekijän lisäksi terveydenhuollon palveluja koordinoiva hoitovastaava, joka varmistaa lapsen ja nuoren pääsyn tarvittaviin tutkimuksiin ja mielenterveyspalveluihin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kokeilu

Helsingin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toteutettiin vuosina 2007–2012 kokeilu, jossa muutamissa peruskouluissa työskenteli psykiatrisia sairaanhoitajia. Kokeilu osoitti, että eri kouluissa toimineet psykiatriset sairaanhoitajat eivät pystyneet luomaan ennaltaehkäisevää ja yhtenäistä työskentelymallia. Tämän perusteella todettiin, ettei mallia kannata laajentaa peruskouluihin. Sen sijaan psykiatriset sairaanhoitajat siirrettiin osaksi opiskeluterveydenhuoltoa, jossa sairaanhoito ja hoitolliset mielenterveyspalvelut kuuluvat luontevasti kokonaisuuteen.

Kouluterveydenhuollon näkökulmasta keskitetyt moniammatilliset yksiköt tarjoavat paremmin toimivia, tuloksekkaampia ja tehokkaampia mielenterveyspalveluja lapsille ja nuorille kuin yksittäisten psykiatristen sairaanhoitajien palkkaaminen kouluihin. Keskitetyn mallin avulla voidaan paremmin taata ennaltaehkäisevä työote, henkilöstön osaamisen kehittäminen, tarpeenmukainen työnohjaus sekä työyhteisön tuki.

Psykologien saatavuuteen liittyy edelleen haasteita, joita ratkaistaan yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan kanssa. Mielenterveystyöhön osallistuu monia ammattiryhmiä. On tärkeää huomioida esimerkiksi kuraattorien, terveydenhoitajien ja toisella asteella työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien merkittävä panos lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi. Lisäksi hyvä opettaja tuo lapsen elämään turvaa ja tarjoaa hyvän aikuisen mallin, mikä osaltaan tukee lasten ja nuorten mielenterveyttä.

Vaikutusten arviointi

Vanhemman ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus on keskeinen tekijä lapsen mielenterveyden kehittymiselle. Myös päivähoito, varhaiskasvatus ja koulu vaikuttavat merkittävästi siihen, millaiset valmiudet lapsi saa käsitellä pettymyksiä ja vastoinkäymisiä elämässään. Vanhempien ja perheen omat voimavarat, kyky tukea lapsen kasvua ja kehitystä riittävällä tavalla, lapsen kyvykkyys ja hyvä sosiaalinen pääoma voivat toimia suojaavina tekijöinä. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen lisää heidän osallisuuttaan, hyvinvointiaan ja voimavarojaan monipuolisesti. Mielenterveysongelmien ehkäisy auttaa lapsia ja nuoria integroitumaan yhteiskuntaan ja kasvamaan sen täysivaltaisiksi jäseniksi, mikä puolestaan vähentää yhteiskunnan kustannuksia. Parhaat tulokset mielenterveyden edistämiseksi saavutetaan tehokkaasti järjestetyillä, laaja-alaisilla ja oikea-aikaisilla palveluilla, joita tarjoaa koulutettu ja ammattitaitoinen henkilöstö.”

Käsittely

Asiassa tehtiin seuraava ehdotus:

Palautusehdotus 1:

Jäsen Laura Korpinen: Pyydetään palautettavaksi valmisteluun, jotta voitaisiin harkita pilottihankkeena perustettavaksi määräaikaista psykiatrisen sairaanhoitajan tehtäviä, joiden työpanos jaettaisiin helsinkiläisten peruskoulujen kesken. Peruskouluissa psykiatriset sairaanhoitajat toisivat jo monilla hyvinvointialueilla vaikuttavaksi ja tarpeelliseksi havaitun palvelun lähelle oppilaita sekä toisaalta myös opettajia, joista monet kokevat psykiatristen sairaanhoitajien heille antaman ohjauksen ja erilaisten oppilaita tukevien keinojen jakamisen erityisen konkreettisenä ja hyödyllisenä.

Psykiatristen sairaanhoitajien tarjoamalla työpanoksella voitaisiin pilottihankkeen aikana korjata osaltaan peruskouluissa olevaa pulaa koulupsykologeista, johon ei ole tiedossa nopeaa ratkaisua lähivuosina. Silti psykiatristen sairaanhoitajien työnkuva on koettu muilla hyvinvointialueilla niin vaikuttavaksi, että pilottihankkeen perusteella on syytä ar-

vioida, täydentäisikö se koulupsykologien ja kouluterveydenhoitajien palveluita, joissa pääpaino on monesti erilaisissa tutkimuksissa sekä määräraikaistarkastuksissa. Psykiatristen sairaanhoitajien palkkaukseen saataisiin varat nyt täyttämättä jääneistä koulupsykologien viroista.

Opetussuunnitelmasta nouseva tavoite siitä, että koko koulu yhteisö tukee oppilaiden mielenterveyden edistämistä, ei korvaa tarvetta psykiatriselle erityisosaamiselle, joka on vuosien koulutuksen ja kokemuksen tuomaa, menetelmälähtöistä ja näyttöön perustuvaa hoitoa. Tämän takia esimerkiksi kouluvalmentajille ei voida siirtää vastuuta sellaisten lasten hoidosta, joilla on arjen toimintakykyä haittaavia mielenterveyden häiriöitä tai haastava neuropsykiatrinen oirekuva.

Lastenpsykiatriassa on laaja konsensus ja kliininen näyttö siitä, että ylivoimaisesti vaikuttavinta hoitoa on lasten arkiympäristössä, eli käytännössä koulussa ja kotona, tapahtuva hoito. Tämän takia keskitetyt moniammatilliset yksiköt eivät tue lastenpsykiatriassa toimivaksi havaittuja käytäntöjä, eikä sieltä käsin pystytä myöskään kehittämään opettajien ja muun henkilöstön osaamista niin konkreettisesti tai tekemään yhtä tiivistä yhteistyötä muun oppilashuoltotyöryhmän kanssa kuin omassa koulussa. Monilla lapsilla kynnys lähteä tällaisiin kaukana kotoa oleviin keskitettyihin yksiköihin on huomattavasti korkeampi kuin oman koulun tiloissa tapahtuvat käynnit, minkä takia iso osa lapsista tippuisi avun piiristä. Myös psykiatristen sairaanhoitajien tekemä psykiatristen- sekä adhd -lääkkeiden seuranta, joihin heillä on erityisosaamista, onnistuu parhaiten lapsen arkiympäristössä, jossa häntä voidaan tarvittaessa myös havainnoida ja tehdä tiiviimpää yhteistyötä koulun muun henkilökunnan kanssa.

Helsingissä 17 vuotta sitten alkanutta hyvin pienimuotoista kokeilua muutamasta psykiatrisesta sairaanhoitajasta kouluissa ei voida pitää riittävänä ja ajankohtaisena näyttönä vaikuttavuutta arvioitaessa. Ei ole realistista olettaa, että vain muutaman henkilön määräraikaisella työpanoksella olisi pystytty tekemään kaikkiiin Helsingin peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin sopivat yhtenäiset käytännöt. Päätösesityksessä mainitut Miepit, nuorisoasemat ja lyhytterapiayksikkö taas tarjoavat hoitoa vain yli 13-vuotiaille helsinkiläisille, minkä takia alakouluikäiset eivät edes pääse näiden palvelujen piiriin, joita päätösehdotuksessa esitettiin korvaamaan tarvetta psykiatrisille sairaanhoitajille kouluissa. Tämän takia on tärkeää, että kouluissa työskentelevien sairaanhoitajien pilottihanke toteutettaisiin nimenomaan peruskouluikäisille.

Psyykkisesti vaikeaoireisten lasten määrän kasvua selittää matalan kynnyksen oikea-aikaisen tuen riittämättömyys yhdessä yhteiskunnallisten muutosten kanssa. Jos alkaviin mielenterveyden ongelmiin päästään puuttumaan heti, ne eivät usein muutu vaikeiksi ja tai monimutkai-

siksi, erikoissairaanhoidon vaatimiksi tiloiksi, joiden hoito aiheuttaa niin inhimillistä kärsimystä kuin huomattavia kustannuksia. Kouluissa työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien työ olisi juuri tällainen helposti saavutettavissa oleva, matalan kynnyksen tehokkaaksi jo havaittu palvelu lapsen omassa arkiympäristössä, mikä mahdollistaa tiiviin yhteistyön opettajien ja oppilashuoltotyöryhmän kanssa. Jos esim. vuoden kestävästä pilottihankkeesta saataisiin Helsingin peruskouluissakin hyviä kokemuksia ja palvelu todetaan tarpeelliseksi sekä vaikuttavaksi, voitaisiin sen jälkeen selvittää edellytykset toiminnan jatkamiselle.

Kannattaja: jäsen Mikko Paunio

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan puheenjohtaja Daniel Sazonov teki seuraavan äänestys ehdotuksen:

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: jäsen Laura Korpisen palautusehdotuksen mukaan (Palautusehdotus 1)

Jaa-äännet: 6

Maaret Castrén, Kati Juva, Björn Månsson, Matti Niiranen, Nea Nättiinen, Daniel Sazonov

Ei-äännet: 4

Samuel Adouchief, Laura Korpinen, Mikko Paunio, Sinikka Vepsä

Tyhjä: 1

Johanna Nuorteva

Poissa: 2

Pentti Arajärvi, Oula Silvennoinen

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta hyväksyi esittelijän ehdotuksen äänin 6-4.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta antoi esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon.

Esittelijä

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Jyrki Wehkalampi, ylihoitaja, puhelin: 09 310 51940

[jyrki.wehkalampi\(a\)hel.fi](mailto:jyrki.wehkalampi(a)hel.fi)

Sari Tuominen, idän aikuissosiaalityön päällikkö, puhelin: 09 310 46700

[sari.tuominen\(a\)hel.fi](mailto:sari.tuominen(a)hel.fi)

01.10.2024

Asia/11

Liitteet

1 Valtuustoaloite 24.04.2024 Houtsonen Martina Psykiatrisia sairaanhoitajia kouluihin

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Kaupunginkanslia on pyytänyt sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan lausuntoa kaupunginhallitukselle valtuutettu Martina Houtsosen ja 25 muun valtuutetun valtuustoaloitteesta koskien psykiatrisia sairaanhoitajia kouluihin.

Lausuntoa on pyydetty 4.10.2024 mennessä. Lausunto on myös pyydetty kasvatusta ja koulutuslautakunnalta.

Esittelijä

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Jyrki Wehkalampi, ylihoitaja, puhelin: 09 310 51940
jyrki.wehkalampi(a)hel.fi
Sari Tuominen, idän aikuissosiaalityön päällikkö, puhelin: 09 310 46700
sari.tuominen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuustoaloite 24.04.2024 Houtsonen Martina Psykiatrisia sairaanhoitajia kouluihin

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 10.09.2024 § 247

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta 10.09.2024 § 193